

Regeringen och folkmeningen

Sedan demokratins genombrott har inte en viktigare fråga om dess reformering framförts än det nu diskuterade kravet på beslutande folkomröstning. Det gäller att utbygga folkstyrelsen genom att ge medborgarna rätt att i vissa fall besluta i sakfrågor, inte blott att välja representanter. För alla demokrater borde det vara självfallet att denna centrala fråga upptogs till ingående och allvarligt meningsutbyte. Det borde, exempelvis, vara givet att radion anordnade föredrag och debatter i ämnet, att partierna i årets valprogram deklarerade en klar ståndpunkt, att de utmärkte utredningar från Schweiz och USA som nyligen publicerats togs upp i diskussionsklubbar och studiecirkel. Knappast något ämne är så lämpat för klarläggande av demokratins grundsats som frågan om värdet och räckvidden av medborgarnas direkta insatser.

Tyvårr tycks man på regeringssidan känna irritation in för hela saken. Man är surmulen och så långt möjligt tyst. Konstitutionsutskottets majoritet har avvisat de väckta motionerna med en motivering på sju rader, som går ut på att tiden inte medger en realprövning — och dock innehåller högerens och folkpartiets reservation endast en begäran att regeringen utan dröjsmål skall framlägga ett positivt förslag. Inom socialdemokratien, som sedan årtionden har folkomröstning på programmet, dominerar oviljan mot en reform; hur långt likriktningen inom partiet gått illustreras av att såvitt bekant ingen enda riksdagsman eller tidning sökt värja programkravet mot partiledningen. Inom bondeförbundet är negativismen lika total.

Vilka skäl anförs då mot folkomröstningskravet? Det typiska är att man inte redovisar sin inställning, att man på en gång deklarerar sympati och obenägenhet att göra något. Inom regeringen har saken negligerats så långt möjligt; ministrarna har undvikit debatterna; endast genom att hr Bergvall högg den förbilande statsministern i kragen blev ett uttalande från detta håll ofrånkomligt. Och hr Erlan-

ders inlägg bär alltför tydliga spår av hans dilemma; det är vad nödtvånget pressat fram ur likgiltigheten och olusten. Regeringen är inte rädd för folket, säger statsministern — det visas av att man håller val. På denna linje springer Morgon-Tidningen aningslöst vidare. Det finns möjlighet att vid valen uttala ett omdöme om regeringens politik, och "socialdemokratien har aldrig haft några planer att vägra folket denna rätt". Vi skall alltså vara glada över att vi får välja och att socialdemokratien inte har någon tanke på att avskaffa valen. Det är stortartade uttalanden av regeringschefen och den tidning som broderar på hans infall.

Argumenten för den negativa hållningen är torftiga — de verkliga skälen är emellertid genomskinliga. Regeringen fruktar väljarna. Då man säger sig vara orolig för parlamentarismens funktionering i förening med ett folkomröstningsinstitut erkännes detta förhållande i en viskning; argumentet vore meningslöst om det inte byggde på tanken att en majoritet av medborgarna i vissa fall kan vara emot förslag som framlagts av regeringen och antagits av riksdagen. Och denna rädsla är, det skall viligt erkännas, naturlig. Vi vet alla att partiledningarna har stor förmåga att disciplinera riksdagsgrupperna, att en majoritet i riksdagen ibland byggs upp på sådan disciplin; vi vet också att en liknande dirigering av väljarna knappast är möjlig och att — även bortsett härifrån — divergenser förekommer mellan riksdagsopinion och folkopinion. Kort sagt: det vore för alla regeringar, och inte minst för den nu sittande, obehagligt och riskabelt att ha folket som kontrollant och revisor i sakfrågor. Folkomröstningarna är oroande för de styrande och bra för medborgarna — det är just därför vi bör ha folkomröstning.

Debatten kring folkomröstningen bör ses i belysning av den nyss beslutade valreformen. Denna reform, som är ägnad att ge socialdemokraterna ett antal extra mandat, försvarades med två argument som slår ihjäl varandra: dels med

att den proportionella rättvisan tillgodosågs, dels med att det starkaste partiet borde vara överrepresenterat för att kunna regera. Alltså: socialdemokratien bör ha flera röster i riksdagen än dess styrka inom valmanskåren betingar. Att man efter detta kraftprov är arg på folkomröstningskravet är förvisso inte konstigt; folkomröstningen skulle i realiteten kunna beröva regeringen den fördel som valreformen medför. Alltså, fram med en ny valordning och bort med folkomröstningen.

Den reform som socialdemokratien i program efter program uttalat sig för begärs nu av höger och folkpartiet. Vad som då händer har utmärkt beskrivits av Arbetaren: "Då sätter socialdemokratien hela sin press och partiapparat i gång för att om även under krumbukter och motsägningar misstänkliggöra och misskreditera folkomröstningen och därmed folkviljan som sådan. Det är ett farligt spel med demokratins renaste värden som insats. Det är en maktlystnadens opportunism som bär reaktionens insigrier och får skörda dess frukter."